

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

**НЕРУБАЙСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ШКОЛА-ГІМНАЗІЯ»**

**МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В
СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Одеса – 2022

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою
Державного закладу
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО»
Протокол № 9 від 25 лютого 2022 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» Олексій Анатолійович Листопад

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Одеського
національного університету імені І.І. Мечникова Ірина Петрівна Анненкова

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник
наукових праць / редкол. О. Я. Чебикін та ін. Одеса: Університет
Ушинського, 2022. 190 с.

© Кафедра педагогіки
Університету Ушинського, 2022
© ЗЗСО I-III ступенів Нерубайський НВК «школа-гімназія»
Нерубайської сільської ради, 2022

чином можуть поводитися учні різного темпераменту в запропонованих обставинах).

Література

1) Бондаренко Г. Уроки мислення як засіб формування творчих здібностей молодших школярів // *Початкова школа*. 1999. № 5. С. 51–53.

2) Етика ділового спілкування: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С. Я. Харченко, Я. І. Юрків: Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 507 с.

3) Етика ділового спілкування: навчальний посібник / За ред. Т. Б. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т. Ф. Мельничук. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 344 с.

4) Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2010. 200 с.

5) Панфілова А.П. Теорія і практика спілкування. Москва: Академія, 2007. 218 с.

ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ «ВАЖКИХ» ПІДЛІТКІВ

О.П.Ноздрова,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Вікторія Карпенко,

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов

ДЗ «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

Підлітковий період – важкий період психічного розвитку особистості. Часто причини появи «важкої» дитини у цей період пов'язані з віковими особливостями розвитку дітей підліткового віку. Через гормональний дисбаланс виникає підвищена чутливість і емоційна неврівноваженість, тому в цьому віці молоді люди можуть часто плакати, скандалити. Додамо ще до цього

«підлітковий негативізм», як бажання відокремитися від дорослого та показати свою самостійність.

Науковці(С. Я. Харченко, Я. І. Юрків) зазначають основні особливості цього віку:

- 1) перебудова моторного апарату;
- 2) психічні зміни, пов'язані зі статевим дозріванням;
- 3) деформований розвиток сексуального інтересу;
- 4) дисгармонія соціального та біологічного розвитку;
- 5) прагнення завоювати статус дорослого;
- 6) недостатня критичність до себе, але збільшена до інших;
- 7) рефлекс наслідування, груповий егоїзм, конформізм;
- 8) швидкий темп зміни настрою;
- 9) накопичення дефектів виховання (порушення емоційної сфери, соціальна незрілість, невпевненість, безвідповідальність);
- 10) почуття дорослості, проблема самостійності, реакція емансипації;
- 11) аморфна мораль;
- 12) збудливість, конфліктність, загострене почуття власної гідності [3].

Ці особливості віку можуть стати причинами появи «важких» підлітків.

Психологія підлітка значно відрізняється від психології дорослої людини. Будь-яка спроба дорослих скоординувати або вплинути на його поведінку викликає щось подібне до «сигналу небезпеки», погрози «посягання» на особистісне «Я», викликаючи негативну реакцію з боку дитини. Якщо батьки нестриманно ставляться до змін, що відбуваються в підлітковому віці, то частіше в сім'ї виникають конфліктні ситуації, тим більш руйнівними виявляються їх наслідки. Досить часто девіантна поведінка підлітка - наслідок неприйняття батьками його «нового образу». Батьки дуже часто знімають з себе відповідальність за те, як саме виховали свою дитину, адже зручніше вважати, що він поганий та «проблемний».

Дорослі ухиляються від власної відповідальності за те, що перед ними – важкий підліток.

Підліток може бути чудово адаптованим, зовні вихованим, чемним у суспільстві. Дорослі навіть не розуміють, що він здатен на підлість, зраду, лицемірство, жорстокість. Тож, не завжди приємний і успішний підліток є благополучним. Розпізнати те, чого не видно, на перший погляд, можна у конфліктних ситуаціях. Причому це має бути не одноразова дія, а ціла низка вчинків. А безкарність, байдужість оточуючих до негативної поведінки, тільки посилює безвідповідальність такої людини; стимулює черствість її душі,

безсердечність, бо неприйняття ними моральних норм і правил співжиття може бути досить довго прихованим від сторонніх очей [2].

Першим прикладом для наслідування у дитини виступають її батьки, потім вихователі та вчителі. Але вони можуть допустити безліч помилок. Батьки служать дитині джерелом наслідування. У такому віці вона ще не може адекватно й об'єктивно оцінювати ситуації критично. Вона вбирає отриману інформацію та видає її своєю поведінкою. І якщо допускати помилки, то цей приклад призведе до того, що у дитини будуть відхилення в поведінці та спілкуванні, навчальній діяльності.

Проводячи психолого-педагогічний аналіз (С. Я. Харченко) причин виникнення певного психологічного стану та поведінки важких підлітків, ми з'ясували установки, ставлення та поведінку в сім'ї [3].

Особливої уваги потребують підлітки, у яких виражена така риса, як лінь. Вони, зазвичай, байдужі до проблем інших. Таких дітей необхідно стимулювати за рахунок заохочення їх прагнення та спроб до чого-небудь; пробуджувати у них потребу працювати шляхом схвалення їх результатів; прищеплювати бажання до діяльності.

Потрібно навчитися розрізняти лінь, яка є наслідком втоми, від ліні, яка виражається в категоричному небажанні працювати. У будь-якому випадку, кожному підлітку буде корисно займатися нескладними домашніми справами, як мінімум, прибиранням своєї кімнати. А ще краще залучати їх до прибирання всього будинку, допомоги батькам на кухні (незалежно від статі дитини, адже чоловіки теж повинні вміти готувати) та інших справах, які бажано більш-менш рівномірно розподілити між усіма членами сім'ї.

У важких підлітків також часто спостерігається така риса, як брехня. Такі підлітки ховають свій страх бути покараними, можливо, навіть розчарувати батьків у невдачі. Тому, необхідно, перш за все, знайти причину, а після створити атмосферу довіри на взаємній повазі. На жаль, найчастіше причиною брехні підлітка є його батьки. Більшість дорослих людей не знають, як виховувати дитину.

Науковці вважають, що для корекції поведінки, насамперед, слід провести діагностику її причин, знайти індивідуальний підхід до дитини, використовувати виховні можливості дитячого колективу, залучати учня до реальних процесів життєдіяльності класу, школи. Завдання педагогів — ліквідувати несприятливі тенденції в розвитку школярів на такій стадії, коли вони ще не набули стійкого характеру [1].

Вчені (Бондаренко Г., Ш.Амонашвілі) зазначають, що перші ознаки проблеми можна відстежити та виявити вже в дошкільному віці. Для цього необхідно навчитися відслідковувати несприятливі фактори, що впливають на виникнення педагогічної занедбаності [1].

Вчителю необхідно знати індивідуальні особливості дітей й основні принципи вивчення індивідуальних особливостей для організації індивідуальної роботи з педагогічно занедбаними дітьми. У ході дослідження ми виокремили план роботи класного керівника щодо роботи з такими учнями, орієнтуючись на наступні положення:

1. Вплив на умови сімейного виховання дитини:

- підвищення психолого - педагогічної грамотності батьків;
- допомога в організації розумової діяльності дитини;
- контроль за організацією нормального режиму дня дитини;
- індивідуальні консультації з батьками.

2. Удосконалення виховної роботи з класом:

- гуманізація міжособистісних взаємин у дитячому колективі;
- створення належного мікроклімату;
- корекція взаємин педагога з дитиною.

3. Допомога дитині в особистісному рості:

- вивчення дитини;
- індивідуальна робота з усунення недоліків інтелектуальної, моральної, емоційно-вольової сфери;
- включення дитини в активну діяльність на основі її інтересів і нахилів;
- керівництво спілкування дитини з ровесниками;
- подолання негативної мотивації учіння [3].

До цієї роботи, крім школи, повинна долучитися родина, дитячі організації, позашкільні установи, актив класів, громадські організації. Треба лише спиратися на здоровий дитячий колектив, діяти спільно з ним, через нього. Тільки спільними зусиллями, при єдності виховних впливів можна вирішити цю проблему.

Основним з засобів перевиховання повинна бути правильна організація життя та діяльності « важкої» дитини. Треба пам'ятати, що моралі, нотації недовіди засоби виховання педагогічно занедбаної дитини.

Перевиховання не можна розуміти тільки як усунення, викорінювання чогось, боротьбу з недоліками та пороками. Перевиховання –це формування розвитку позитивних звичок, рис і якостей, ретельне культивування здорових моральних тенденцій.

Необхідно задіяти «важкого» школяра в процес самовиховання, організувати боротьбу його самого з власними недоліками.

Здійснюючи індивідуальний підхід, варто пам'ятати, що на учнів по-різному впливає заохочення. Одного учня корисно похвалити, тому що це зміцнює його віру у свої сили; стосовно іншого - від похвали краще втриматися, щоб не привести його до самозаспокоєння, самовпевненості.

Підкреслення недоліків учня може зіграти негативну роль стосовно невпевненої в собі дитині та позитивну, якщо школяр занадто самовпевнений і несамокритичний.

На одних школярів діє простий осуд, на інших подібні форми осуду враження не справляють. Стосовно таких школярів варто застосовувати більш жорстокі міри стягнення. Але при цьому необхідно ясне мотивування цієї міри стягнення (щоб у школярів не виникло думки про непослідовність і несправедливість учителя).

Ми згодні з лумкою Л.П.Пономаренко, який вважає, що для правильної організації роботи з педагогічно занедбаними дітьми проводять педагогічні консилиуми за участю шкільного психолога, вчителів, батьків дитини. Вони всебічно аналізують причини, що спричинили труднощі у житті дітей; особливості їх поведінки та окреслюють шляхи та методи перевиховання. Незважаючи на складність і тривалість процесу перевиховання, педагоги мають вірити в силу виховного впливу на особистість [3].

Результативність перевиховання залежить від вразливості, пластичності та сили біологічних задатків, від тривалості негативного досвіду особистості, її готовності до виправлення. Процес перевиховання неоднаково впливає на дітей. Перевиховання може бути малоефективним, якщо діти протидіятимуть йому або не сприйматимуть його позитивно.

Уникнути кризи підліткового віку неможливо, але послабити його негативний вплив на поведінку підлітка можливо. Наведемо поради психологів, педагогів (Р.В.Белоусова) батькам й викладачам [2].

1. Не слід забувати, що дитина в будь-якому віці - особистість, і ставитися до неї необхідно як до особистості, поважаючи думку й інтереси.

2. Не варто звертатися до авторитарного стилю виховання, намагаючись підпорядкувати підлітка своїй владі. Швидше за все, це викличе негативну реакцію з боку дитини та спровокує конфлікт.

3. Не треба нав'язувати підліткові свою думку на стан речей, висуваючи його як єдино правильне. У дитини зразу з'явиться своя думку, відмінна від Вашої.

4. Не слід відгукуватися негативно про друзів підлітка, про його улюблену музику, серіал.

5. У спілкуванні з підлітком необхідно уникати таких висловлювань: «Це мій дім і я тебе забезпечую», «Ти ще нічого не зробив доброго в цьому житті», «Я несу за тебе відповідальність, і ти будеш робити те, що я скажу». Подібні твердження можуть викликати тільки бурхливий конфлікт.

6. У період підліткового віку батькам треба бути більш уважними до дитини; намагатися «не виставляти» свою перевагу; триматися з ним відкрито, доброзичливо, даючи зрозуміти, що в будь-якому випадку вони готові допомогти йому порадою, підтримати у важкій ситуації.

Висновки. Важкий підліток не повинний бути пасивним об'єктом виховних впливів, необхідна активізація його особистості, використання її здорових моральних сил для боротьби з власними недоліками. Треба показати важкому школяреві щирю романтику морального виховання, спробувати сформувати в нього ідеал мужньої, вольової людини, дати надихаючий зразок для наслідування.

Звичайно, не можна розраховувати на те, що за порівняно короткий час можна цілком виправити особистість, ліквідувати такі відносно стійкі риси, як брутальність, упертість, лінь, цинічне відношення до моральних принципів, розхитаність, недисциплінованість.

Але якщо подібна робота з «важкими» школярами не буде епізодом, та суспільно здорова діяльність поступово призведе до того, що організованість витисне розхитаність, наполегливість – упертість. Суспільна мораль витисне помилкову мораль групової егоїстичної солідарності.

Педагогу, насамперед, необхідно добре знати дітей, бачити в кожному з них індивідуальні, своєрідні позитивні риси.

Література

1. Білецька С. Дитиноцентрована педагогіка. Теорія і практика західних країн: навч. посіб. Харків: Факт, 2008. 308 с.

2. Шарко В.Д. Сучасний урок. Київ: Освіта, 2000. С.68– 89.

3. Ярмаченко М.Д. Актуальні питання педагогічної науки. Київ: Знання, 1997. С.67– 68.